

ו. המשל הרוחני בגשמי והאלוה באדם (ג)

וְאֵל יִקְשֶׁה בְּעֵינָיו⁸⁵ דְּמוֹת (=מה שאנו ממשילים) אָדָם לְבוֹרָא (כאשר עשינו במשל המלך וכאשר עשו הנביאים במראות הנבואה)⁸⁶.

אֲמַנָם בְּהַתְּבוּנָנוֹת הַשְּׁכָל, הָרִי הוּא מְדַמְהוּ תְּחִלָּה - בְּאוֹר⁸⁷, לְפִי שֶׁהוּא הַנְּכַבֵּד שְׁבַמְחוֹשׁוֹת (=מבין הדברים המוחשיים) וְהִדָק (=והעדין) שְׁבָהֶם, וְהַמְקִיף וְכוֹלֵל חֲלָקֵי הָעוֹלָם יוֹתֵר מִכָּלֶם⁸⁸.

וְכֹאשֶׁר יִחְשַׁב בְּתַאֲרִים אֲשֶׁר אֵין מְנוּס מֵהֶם, בְּדֶרֶךְ הַעֲבָרָה אוֹ בְּאֲמַת, כְּגוֹן: חֵי, יוֹדֵעַ, וְיִכוֹל, וְרוֹצֵה, וּמְנַהֵיג, וּמְסַדֵּר, וְנוֹתֵן לְכָל דָּבָר אֶת הַמְּגִיעַ לוֹ, וְשׁוֹפֵט צָדֵק - לֹא יִמְצָא בָּמָה שְׁאֵנָו רֹאִים (בחושים) יוֹתֵר דּוֹמָה לוֹ מִהַנְּפֶשׁ הַמְּדַבֶּרֶת (=השכלית, של האדם), וְהִיא הָאָדָם הַשְּׁלֵם, וְהִיא (מה ש) הוּא בְּאֲשֶׁר הוּא אָדָם⁸⁹, לֹא בְּאֲשֶׁר הוּא גּוֹף (בעל יכולת הצמחה והולדה) - כִּי הוּא מְשִׁתְּתָף (=משותף) בְּזֶה עִם הַצְּמַחִים, וְלֹא בְּאֲשֶׁר הוּא בְּעַל חַיִּים (בעל יכולת תנועה ורצונות) - כִּי הוּא מְשִׁתְּתָף (=משותף) אִף בְּזֶה עִם הַבְּהֵמוֹת. וְכִּכָּר דְּמוֹ הַמְּתַפְּלֶסְפִים (את) הָעוֹלָם - לְאָדָם גְּדוֹל, וְהָאָדָם - לְעוֹלָם קְטָן⁹⁰. וְאִם כֵּן,

הערות - ילמד עניים דרכו

- 85 כיוון שהבסיס לאמונה בראייה הנבואית שבה עסקנו לעיל בנוי על כך שהעולם הגשמי נברא כמשל לעולם הרוחני ויש התאמה ביניהם, באו הפסקאות הבאות לבסס יסוד זה.
- 86 לעיל במשל המלך השווה ריה"ל את נפש המלך הפועלת בגוף ואנו מכוונים עצמנו לגוף זה בעת שאנו פונים למלך, לאלוה שפועל בעמוד הענן וכדו' ואנו מכוונים עצמנו אל הענן בשעה שאנו מעוניינים לפנות לה'. וביחזקאל א, כו: "וְעַל דְּמוֹת הַכֶּסֶף דְּמוֹת כְּמֶרְאָה אָדָם עֲלֵיו מְלַמְעָה".
- 87 אכן המקובלים משתמשים במשל זה לרוב: אור אין-סוף, אורות וכלים. לא שיש שם באמת אורות, אלא שאנו ממשילים את האור הגשמי בפעילותו והופעותיו להנהגה של הקב"ה בעולמו.
- 88 דימוי האלוה לאור הוא בהתאם לשם "אלוהים" המבטא את היותו משפיע חיים לכל הנמצאים. לעומת זאת דימוי ה' לאדם הוא בהתאם לשם הוי"ה - בשל היותו מנהיג את העולם.
- 89 כן כתב הרמב"ם במורה נבוכים א, א, בביאור עניין "נעשה אדם בצלמנו כדמותנו", שכוח ההשגה הוא הצלם, דהיינו המהות והעצמות של האדם, ובו הוא מתייחד מכל הנמצאים בעולם הגשמי, ובו הוא מתדמה לאלוה בהנהיגו את העולם.
- 90 ריה"ל לא מפרט את ההבחנה בין שני הדימויים, אלא כותב באופן כללי שהאלוה הוא המנהיג והמחיה של העולם. הרמב"ם לעומת זאת במו"נ א, עב מפצל אותם לשני דימויים נפרדים, בבחינת לב ומוח: אומרים על העולם שהוא אדם גדול, מפני שניתן למצוא דמיון בין המבנה של גוף בעל חיים למבנה של העולם (אם כי הרמב"ם מסייג את הדימוי הזה בסייגים: בגוף בעלי החיים הלב גם משפיע חיים לאיברים אך גם מקבל מהם, ואילו בעולם המאציל לא מקבל דבר מהנאצל ממנו; בגוף בעלי החיים המשפיע נמצא במרכז והמושפעים מקיפים אותו, ואילו בעולם המשפיע מקיף את המושפע). אולם אומרים על האדם שהוא עולם קטן בגלל יכולת ההנהגה שבו: "דע, שאומרים על האדם שהוא עולם קטן, לא בגלל מה שאמרנו שמדמים את העולם כולו לפרט אחד מבני האדם. שהרי דימוי זה נוהג אף בכל פרט מפרטי בעלי החיים השלמים באיבריהם, ומעולם לא שמעת איש מן הראשונים שאמר, שחמור או סוס הם עולם קטן. אלא הדבר נאמר על האדם רק בגלל העניין המיוחד לאדם והוא הכוח המדבר, דהיינו, השכל אשר הוא השכל ההיולטי". כלומר היכולת של

מסלול 1: יום ד לפרשת שמות

מסלול 2: יום א לפרשת שמות

וְה' הוּא רוּחַ הָעוֹלָם וּנְפִשׁוֹ וְשִׁכְלוֹ וְחַיּוּתוֹ, כְּמוֹ שֶׁנֶּקְרָא "חַי הָעוֹלָם" - הָרִי כְּבֹד נִתְבָּרַר הַדְּמוּי (=המשל של האדם לה, גם) בְּדֶרֶךְ הַשִּׁכְל. כֵּן שֶׁכֵּן (על פי הנבואה) שֶׁלְנִבְוָאָה רְאִיָּה יוֹתֵר בְּרוּרָה מֵהַקֶּשׁ (=מהבירור השכלי)⁹¹, וְאוֹתָהּ הָרְאִיָּה הַשִּׁיגָה אֶת הָעֲלִיּוֹנִים בְּעֵין, וְרְאָתָה אֶת שׁוֹכְנֵי הַשָּׁמַיִם מֵהַרוֹחָנִיִּים הַמְקַרְבִּים זְוֹלָתָם - בְּצוּרַת אָדָם⁹² וְאֵלֵיהֶם הַרְמָזוּ

הערות - ילמד ענוים דרכו

האדם להנהיג את כוחות גופו ונפשו ולהנהיג קבוצה שלמה של אנשים למען מטרה אחת, וזה כמו ההנהגה האלוהית בעולם: "כן יש במציאות דבר מה המנהיג את כללותה, המניע את האיבר השליט הראשון שלה אשר נתן לו כוח הנעה כך שבו הוא מנהיג את מה שזולתו. אילו היינו מניחים שבטל אותו דבר, היתה בטלה מציאותו של הכדור הזה כולו, מה ששליט בו ומה שנשלט בו. בתוקף הדבר הזה נמשכת מציאותו של הכדור ושל כל חלק בו. דבר זה הוא האלוה, יתעלה שמו. רק במובן זה נאמר על האדם שהוא עולם קטן, כי יש בו עיקרון כלשהו המנהיג את כולו. בשל העניין הזה נקרא האל יתעלה בלשוננו 'חיי העולם' ונאמר: 'וישבע בְּחַי הָעוֹלָם'". למרות זאת הרמב"ם מסייג דימוי זה באשר השכל הוא כוח בגוף ואילו ההנהגה האלוהית בעולם אינה כוח בגוף, כדלקמן בהערה הבאה.

91 הדימוי הראשון של השכל חוטא מעט לאמת, כי האלוה אינו כוח בגוף, ואילו הכוח המנהיג את הגוף באדם הוא כוח בגוף. אולם הדימוי של הנבואה מדויק יותר, כיוון שכושר ההנהגה של האדם את כוחותיו אינו מומשל לאלוה, אלא לחוקי הטבע וכוחות ההנהגה שמנהיגים את העולם. וכן כתב הרמב"ם במו"נ א,עב: "דע שהדימוי הזה אשר דימינו... אין לחלוק עליו בשום דבר ממה שהזכרנו אלא בשלושה דברים... שכוח מדבר (=השכל היולי) זה הוא כוח בגוף, בלתי נבדל ממנו, בעוד האל יתעלה אינו כוח בגוף העולם, אלא הוא נבדל מכל חלקי העולם. הנהגתו יתעלה והשגחתו מתלוות אל העולם בכללותו התלוות אשר מהותה ואמיתתה נסתרת מאתנו. כוחו של בשר ודם קצר (מלהבין) זאת. שכן יש הוכחה מופתית לכך שהוא יתעלה נבדל מן העולם ומנותק ממנו. כן מוכחת הוכחה מופתית הימצאות רשמי הנהגתו והשגחתו בכל חלק מחלקי העולם, זעיר ובוזי ככל שיהיה. השבח למי ששלמותו מסנוורת את עינינו. דע שהיה ראוי שנדמה את יחס האל יתעלה אל העולם ליחס השכל הנקנה אל האדם, שכן השכל הנקנה אינו כוח בגוף והוא נבדל מן הגוף היבדלות אמיתית ומאציל עליו. היה מקום לדמות את הכוח המדבר אל שכלי הגלגלים אשר הם בגופים".

92 כלומר כל דרכי הנהגת ה' רמוזות באדם. בגופו רמוזות כל דרכי הנהגת הסתר, ובנשמתו רמוזים כל כללי הנהגת הייחוד. כדברי הרמח"ל בדעת תבונות ס' פ: "מלבד שהגוף בא בהסתר פנים, הוא ועניניו, עוד הוא עצמו בתכונתו וחלקיו ציור מן ההנהגה של הסתר פנים כולה; והנשמה גם היא ציור מן ההנהגה של הארת הפנים כולה. הוא דבר פרטי לדיוקנו של האדם שנאמר בו: 'בצלמנו כדמותנו' - שמראה בתבניתו כל סדרי המידות שלו ית'... ובהיות גזירת החכמה העליונה להראות בבריאה עצמה שברא הדרך והסדר איך שברא אותה, כמו שביארנו, על כן בהסתר הפנים - כמו שדרכיו רבים כך רצה לעשות בריאתו זאת בעלת חלקים רבים ואיברים שונים, שיהיו מקבילים ממש לכל חלקי חוקותיו ית'. הוא העניין שזכרתי לך, שעל זה אומר, 'נעשה אדם בצלמנו כדמותנו', כי בכל המידות המעולות אשר נבחנו בכבודו ית', בהיותו פועל לפי ערך נבראיו, כך נמצא חלקים בדמות האדם הזה; דרך משל, עין - תחת עין השגחתו המשגיח אל כל יושבי הארץ לדון את כל מעשיהם, כעניין שנאמר: 'ארדה נא ואראה' - ללמדך שאין לו לדיין אלא מה שעניו רואות (סנהדרין ו,ב). אוניס לאדם - כנגד מה שהקב"ה יושב ומקשיב תפילותיהם של בני האדם וכל תהילותיהם, וכן נאמר: 'וישמע אלוהים את נאקתם'; וחז"ל אמרו: 'דע מה למעלה ממך - עין רואה ואוזן שומעת'. פה באדם - כי פי ה' דבר בחזון לנביאיו, ומשמיע הוד קולו למלאכיו גבורי כוח עושי דברו. וכן כל יוצא בזה, כל שאר חלקי הגוף כולם מתבארים היטיב, מקבילות תמונותיהם ועניינם למידותיו

מסלול 1: יום ד לפרשת שמות
מסלול 2: יום א לפרשת שמות

בְּאִמְרוֹ יִתְעַלֶּה: "נַעֲשֶׂה אָדָם בְּצִלְמֵנוּ כְּדַמּוֹתֵינוּ" (בראשית א, כו)⁹³, רוֹצֵה לֹמַר: אֲנִי כָּבֵד דְּרַגְתִּי אֶת הַבְּרִיאָה וְהוֹלַכְתִּיהָ עַל סֵדֶר הַחֲכָמָה: מִן הַיְסוּדוֹת - אֶל הַמַּחְצָבִים - אֶל הַצְּמָחִים - אֶל חַיֵּי הַמַּיִם וְהָאֵוִיר - וְאַחַר כֵּן אֶל חַיֵּי הָאָרֶץ בְּעֵלוֹת הַחוֹשִׁים הַחַדִּים וְהַהֲרֵגוֹת הַנְּפִלְאוֹת - וְאֵין אַחֲרֵי אוֹתָהּ הַמְּדַרְגָּה אֲלֵא מְדַרְגָּה שֶׁהִיא קְרוּבָה אֶל הַסּוּג הָאֱלֹהִי הַמְּלֹאכִי⁹⁴. וּבָרָא אָדָם בְּצוֹרֵת מְלֹאכִיו וּמִשְׁרֵתוֹ הַמְּקַרְבִּים אֵלָיו בְּמְדַרְגָּה (ביחס לשאר מדרגות הנבראים), לֹא (קרובים אליו) בְּמִקּוֹם, כִּי יִתְעַלֶּה (ה') מִהֶמְקוֹם (=מהיותו נמצא במקום).

וּלְפִי שְׁנֵי הַדְּמוּיִים (של השכל ושל הנבואה), לֹא יִתְכַן שִׁיְהִי מְשֻׁלוֹ אֲצֵל הַדְּמִיּוֹן אֲלֵא צוֹרֵת הַמְּרוֹמֵם שְׁבַבְנֵי אָדָם (הוא המלך), שֶׁמִּמֵּנוּ יוֹצְאִים הַסֵּדֶר וְהַמְּעֻלָּה לְשֹׂאֵר בְּנֵי הָאָדָם בְּמְדַרְגוֹת (שונוות שלהם), כְּמוֹ שֶׁמֵּאֲתוֹ יִתְעַלֶּה דְּרוּג הָעוֹלָם וְסִדְרוֹ. וְיִרְאֶה (ה') בְּעֵת שֶׁהוּא מַעְבִּיר (מנהיגים) וּמְמַנֶּה (חדשים) וְדָן אֶת הַמְּמַלְכוֹת - "עַד דֵּי כְּרִסּוֹן רְמִיו וְעֵתִיק יוֹמִין יִתְב" (דניאל ז, ט), וּבְעֵת כְּעֶסוֹ וְעַמְדוֹ לְהִסְתַּלֵּק (מהשגחתו את עמו) - "יִשָּׁב עַל כֶּסֶּא רַם וְנִשָּׂא" ו"שָׂרְפִים עֹמְדִים מִמַּעַל לוֹ" (ישעיהו ו, א-ב)⁹⁵, וּבְעֵת הַסְּתַלְקוֹתוֹ - הַמְּרַכְבָּה אֲשֶׁר רָאָה יַחְזַקְאֵל (פרק א). וְהַשִּׁיג כֹּל זֶה בְּדְמִיּוֹן⁹⁶ מַחוּץ לְמִקּוֹם הַנְּבִוּאָה (=ארץ ישראל),

הערות - ילמד עניים דרכו

ית', אשר הכין לפעול את נבראיו. ועשוי גופו של אדם ימין ושמאל, בהכפל דבריו לכאן ולכאן, שתי עיניים, שתי אוזניים, שתי ידיים, שתי רגליים, כמו שגם מידתו ית' כפולה היא - אם לחסד אם לשבטו, להימין לזכות או להשמאל לחובה. הלא זה הדרך אשר אחז בו הרצון העליון אחרי העלימו את שלמותו המשווה את הכל לטובה..."

93 הרמב"ם במו"נ א, א ביאר את הפסוק על פי ההבנה הבסיסית שהשוואה של הכתוב היא לאלוה, וכמו שהמשיל ריה"ל לעיל. כאן ריה"ל מפרש באופן נוסף שלטעמו מדויק יותר, על פי הנבואה, שהצלם והדמות שעל פיה נברא האדם אינם של ה' אלא של העולם הרוחני. וכן פירשו רשב"ם וחזקוני בפירושה לתורה.

הרמב"ן ביאר שהאדם דומה לעליונים בנפשו ולתחתונים בגופו. וכיוון לשני יסודות: האחד מבואר בנפש החיים א, ג - ששם "אלוהים" היינו בעל הכוחות כולם, שהאדם תמצית כל הבריאה ובו תלויה ההשפעה לכל הבריאה. השני - הידמות האדם לאלוה בהיותו רוחני הפועל בחומר, כמו שביאר המהר"ל בדרך חיים ג, ג, והרמז"ל בדרך השם א, ג. ועיין גם ברמב"ם לקמן ג, ג, נגד בביאור הידמות האדם לאלוה שפועל בארץ: "השכל וידוע אותי כי אני ה' עושה חסד ומשפט וצדקה בארץ וכו'". הספורנו ביאר שהאדם ביכולתו השכלית דומה במעט למלאכים, וביכולתו הבחירית דומה מעט לאלוה. וכן כתב הרא"ה קוק, לנבוכי הדור פרק א, שצלם האלוהים שבאדם הוא כוח הבחירה. וכעין זה גם הרב ס'ו'ביצ'יק, איש האמונה הבודד - היכולת ליצור בעולם ולתת משמעות לעולם. ועמוק יותר - הרא"ה קוק אוה"ק ג - כוח הרצון והיכולת ליצור מציאות.

94 עיין לעיל מאמר א, לא-מב; מאמר ג, מד.

95 זהו מראה המרכבה שראה ישעיהו. לפי חז"ל היה זה בעת שעוזיהו המלך נכנס להקטיר קטורת באיסור, ונעשה מצורע, והתרחשה רעידת אדמה, ובאותו זמן קיבל ישעיהו את נבואת החורבן שמופיעה שם בהמשך הפרק. ישעיהו ניבא את מה שעתידי לקרות - הסתלקות השכינה בעת הגלות, ואילו יחזקאל ניבא את השכינה מסתלקת בעת שהדבר קרה.

96 נבואת המרכבה של יחזקאל היתה על נהר כבר, בבבל, מחוץ לגבולות הנבואה. וכבר ביאר ריה"ל

שהוא כמו שהגבילו "מים סוף ועד ים פלשתיים (וממדבר עד הנֶהָר)" (שמות כג, לא), ונכללו בו כגון מדבר סיני ופארן ושעיר וגם מצרים⁹⁷. כי למקום ההוא סגלה, שכאשר יזדמן לה מקבל (=עם הראוי לנבואה) עם התנאים התוריים המצויים (=מצוות התורה)⁹⁸, יראו הצורות הנהן ברֵאִית העין, במראָה ולא בחידות, כאשר רָאָה מִשֶׁה המִשְׁכָּן (שם כה, מ) וסֶדֶר עֲבוּדָה (שם כט) וְאָרֶץ כְּנָעַן לְחֻלְקֶיהָ (דברים לד, א-ד), ומַעֲמַד "וַיַּעֲבֹר ה' עַל פְּנֵיו" (שמות לד ו-ז) ומַעֲמַד אֱלֹהֵהוּ (מל"א יט, יא-יח) - בָּאוּתוֹ הַמְּקוֹם בְּעֶצְמוֹ.

ואֵלֶּה הַדְּבָרִים, אֲשֶׁר לֹא יִשְׁגוּ בְּהַקְשׁ (=בהיגיון שכלי), בְּטֹלוֹם (=הכחישו) פִּילוֹסוֹפֵי יוֹנָן⁹⁹, מִפְּנֵי שֶׁהַקְשׁ מֵרַחֵק מֵה שְׁלֹא נִרְאָה כְּמוֹתוֹ, וְלִעֻמָּתוֹ קִיְמוֹ (=אישו) אוֹתָם הַנְּבִיאִים, מִפְּנֵי שְׁלֹא יָכְלוּ לְהַכְחִישׁ מֵה שֶׁרָאוּ בְּעֵין הַרוּחָנִית אֲשֶׁר חוֹנְנֵה בָּהּ. וְהֵם הָיוּ רַבִּים, וּבְדוֹרוֹת מִתְחַלְפִּים (=שונים)¹⁰⁰, (ולכן) לֹא תִתְּכֵן אֶצְלָם הַהִסְכָּמָה (=קנוניה לשקר). וְהוֹדוּ לָהֶם הַחֲכָמִים אֲשֶׁר הִשְׁיִגוּם (=שחיו בדורם), וְרָאוּ אוֹתָם בְּעֵת נְבוֹאָתָם¹⁰¹. וְאֵלוּ הָיוּ פִּילוֹסוֹפֵי יוֹן רוֹאִים הַנְּבִיאִים בְּעֵת נְבוֹאָתָם וּמוֹפְתֵיהֶם - הָיוּ מוֹדִים לָהֶם (=מכירים בהם), וְהָיוּ מְבַקְשִׁים אֶפְנֵי הַקְשׁ (=דרכי היגיון לבאר) אֵיךְ תִּהְיֶה זֹאת הַמַּעֲלָה לְאָדָם¹⁰².

הערות - ילמד ענוים דרכו

שיחזקאל ניבא בחור"ל משום שניבא "בעבור ארץ ישראל" ובזכות שהתחיל את נבואתו בארץ (לעיל ב, יד). כאן ריה"ל מעמיק עוד ומבאר שהנבואה בחור"ל בעבור ארץ ישראל אפשרית מפני שבזמן היציאה לגלות השכינה מסתלקת יחד עם ישראל, ושם היא משגיחה עליהם ופועלת לגאולתם, וגם מכוח זה ניבא יחזקאל. לכן המראה הראשון שבספר הוא מראה ההסתלקות של השכינה, וזה מה שאפשר ליחזקאל להמשיך ולהתנבא אף בגלות. מלשון ריה"ל "בדמיון מחוץ למקום הנבואה" אפשר להבין שנבואת יחזקאל כבר היתה במדרגה נמוכה מהנבואות שבארץ ישראל - ועיין בדברינו במאמר ב, יד. [ומתרגום הרי"א תיבון משמע שכוונת ריה"ל לומר שיחזקאל ראה את המראה בארץ ושמרה כולה בדמיונו בחור"ל.]

97 הכוונה לאותו חלק של חצי האי סיני ומשם עד הים התיכון, אך לא כל ארץ מצרים. ועיין בדברינו בהערות למאמר ב, יד.

98 אלו הם שלושת התנאים לחלות השכינה: עם ה', ארץ ה' ותורת ה'. ועיין בהרחבה במאמר ב, ח-יב.

99 הכוונה כאן לאריסטו, שהרי אפלטון רבו האמין ב"עולם האידאות". הטעות של אפלטון היתה שניסה להוכיח את מציאות עולם האידאות במופתים שכליים ועל כן חלק עליו תלמידו. ובאמת אין מגע עם העולם הרוחני אלא בעין הנבואית.

100 כאן חוזר ריה"ל לנקודה שאמר גם על החושים, שהקב"ה יצר את היכולות של החושים שוות אצל בני האדם, כדי שהאחד יאשר את מה שראה חברו. כך גם בעין הפנימית יש התאמה אצל כל בני הסגולה בהמשלה הנכונה של המראות שראו, כך שכל נביא מעיד על חברו. וחזר על כך לקמן בסעיף יא.

101 עיין לעיל מאמר א, קג: "ודע כי כל המתקרב אל נביא תתחדש לו רוחניות בשעת ההתקרבות אליו ושמיעת דבריו האלוהיים. אותה שעה הוא נבדל משאר בני האדם בזוך נפשו... וזאת היתה אצלם הראיה הוודאית והאות הברור והמכריע על הגמול בעולם הבא..." הרי שעצם המפגש עם הנביא יוצרות מהפך נפשי המוכיח על מעלתו הנבואית.

102 כעין זה דבריו במאמר א, סה על אריסטו בעניין החידוש והקדמות.

מסלול 1: יום ד לפרשת שמות
מסלול 2: יום א לפרשת שמות

וּכְבַר עָשׂוּ זֹאת קִצְתָּם, וְכָל שָׁכֵן הַמִּתְפַּלְסְפִים מֵאַנְשֵי הַדְּתוֹת¹⁰³.
¹⁰⁴וְאֵל כְּמוֹ זֶה יִהְיֶה הַרְמָז בְּ'אֲדָנִי' בְּאֶלֶף דָּלֶת נוּן יוֹד - לְעֲנִין אֱלֹהֵי נִמְצָא (=הנוכח),
 כְּאֵלוֹ הוּא אוֹמֵר לוֹ: אֲדוֹנִי.

שאלות מנחות:

- ✦ במה האור משפיע בעולם ובמה האדם? למה כל אחד מהם דומה לאלוה ביחסו לעולם?
- ✦ למה בספרי הנבואה מודגש יותר הדמיון של האלוה לאדם ואילו בספרי הקבלה לאור?
- ✦ בהסבר השכלי ל"האדם עולם קטן" - למי מומשל האדם? למי הוא מומשל בהסבר הנבואה? מדוע המשל השכלי לוקה בחסר?

הערות - ילמד ענוים דרכו

- 103 הפילוסוף הוא מי שנקודת המוצא שלו היא השכל ועל פיו הוא בוחן כל דבר. המתפלספים מבעלי הדתות (כמו הסכולסטיקנים הנוצרים או הכלאם באסלאם) הם חכמים שנקודת המוצא שלהם היא דתית, נבואית, אלא שהם ניסו לעגן את היסודות האמוניים גם בכלים שכליים.
- 104 במשפט זה חוזר ריה"ל לדיון המרכזי של הסעיף בדבר השמות, לאחר הסבר ארוך (שנפתח במילים: "ואי אפשר מבלי להרחיב מעט בדברים כאן") שבו ביאר את אופן פעולת העין הנבואית, כחלק מביאור שם "אדני" שבו אנו פונים אל דבר שבו מתגלית הנהגת ה' הניסית.

מסלול 1: יום ד לפרשת שמות

מסלול 2: יום א לפרשת שמות